

УДК 81'367.4=161.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-1-24>**Каріна БОРТУН,**

orcid.org/0000-0003-1223-347X

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри інформаційної, бібліотечної,

архівної справи та соціально-політичних і гуманітарних дисциплін

Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»

(Київ, Україна) karina.bortun@e-u.edu.ua

СИНТАКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОНОТАЦІЇ ОКЛИЧНИХ РЕЧЕНЬ У РОМАНІ НАТАЛКИ ДОЛЯК «ШИКАРНЕ ЖИТТЯ У ВУППЕРТАЛІ»

У статті розглянуто особливості функціонування окличних речень у романі Наталки Доляк «Шикарне життя у Вупперталі». Встановлено, що основними репрезентантами окличних речень є найпоширенішими ти, які є окличними реченнями за виконуваними функціями. Водночас найпоширенішою функцією, яку виконують окличні речення в ідіостилі письменниці є питально-окличні речення. Маємо наголосити, що будь-яке висловлювання зумовлене певними комунікативними інтенціями мовця вплинути на співрозмовника, тобто має прагматичну настанову, у якій варіюються сила та інтенсивність, кількість і якість впливових засобів мови.

Метою дослідження є встановлення особливостей реалізації функційно-семантичних особливостей конотації окличних речень у романі Наталки Доляк «Шикарне життя у Вупперталі». Хочемо наголосити, щоб посилити ефект впливу на мовця – зміну його емоційного стану, мовець вдається до інтенсифікації висловлювання. У процесі теоретичного осмислення вказаних феноменів стало очевидним, що вираження емоції здійснюється завдяки емотивній функції окличних речень. Адже окличне речення репрезентує емоційне ставлення мовця до позначеного. Проте це не є їхньою єдиною характеристикою тому, що прагматичні компоненти вказують також на настанови та суб'єкта мовлення. Прагматика окличного речення охоплює експресивність, емотивність та оцінність.

Важливого значення набувають деякі комунікативно-прагматичні стратегії окличних речень. Наталка Доляк за допомогою їх створює необхідну емоційну установку у свідомості читача, до них зараховуємо співставлення себе з героєм роману, пошук подібного емоційного досвіду у своєму житті, олюднення вигаданих героїв і співпереживання їм. Деякі стратегії спонукають читача до більш емоційного сприйняття інформації та впливають на емоційно-вольовий бік його психіки. Окличні речення пов'язані з попередніми думками автора і спрямовані на очевидну констатацію стверджувального чи заперечувального факту. Речення цього типу характерні тим, що прагнуть привернути увагу слухача/читача, що дозволяє повніше інтерпретувати емоційну мовленнєву поведінку героїв твору.

Ключові слова: стилістична функція, образність, емоційність, експресивність.

Karina BORTUN,

orcid.org/0000-0003-1223-347X

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Departments of Information, Library, Archival Affairs and

Socio-Political and Humanities Disciplines,

Private Higher Education Establishment «European University»

(Kyiv, Ukraine) karina.bortun@e-u.edu.ua

SYNTACTIC MEANS OF EXPRESSING THE CONNOTATION OF EXCLAMATORY SENTENCES IN NATALKA DOLYAK'S NOVEL «SHYKARNE ZHYTTIA U VUPPERTALI»

The article examines the peculiarities of the function of exclamatory sentences in Natalka Dolyak's novel «Shykarne zhyttia u Vuppertali». It was established that the main representatives of exclamatory sentences are the most common you, which are exclamatory sentences according to their functions. At the same time, the most common function performed by exclamatory sentences in the writer's idiostyle are interrogative-exclamatory sentences. We must emphasize that any utterance is determined by certain communicative intentions of the speaker to influence the interlocutor, that is, it has a pragmatic instruction, in which the strength and intensity, quantity and quality of the influencing means of speech vary.

The purpose of the study is to establish the features of implementation of the functional-semantic features of the connotation of exclamatory sentences in Natalka Dolyak's novel «Shykarne zhyttia u Vuppertali». We would like to emphasize that in order to increase the effect of the influence on the speaker – a change in his emotional state, the speaker

resorts to intensifying the utterance. In the process of theoretical understanding of the indicated phenomena, it became obvious that the expression of emotion is carried out thanks to the emotional function of exclamatory sentences. After all, the exclamatory sentence represents the speaker's emotional attitude towards the signified. However, this is not their only characteristic because the pragmatic components also indicate instructions and the subject of speech. The pragmatics of an exclamatory sentence includes expressiveness, emotionality and evaluativeness.

Some communicative and pragmatic strategies of exclamatory sentences become important. With their help, Natalka Dolyak creates the necessary emotional attitude in the mind of the reader, including comparison of oneself with the hero of the novel, search for a similar emotional experience in one's life, humanization of fictional heroes and empathy for them. Some strategies encourage the reader to perceive information more emotionally and affect the emotional-volitional side of his psyche. Exclamatory sentences are related to the author's previous thoughts and are aimed at an obvious statement of an affirmative or negative fact. Sentences of this type are characterized by the fact that they seek to attract the attention of the listener/reader, which allows for a more complete interpretation of the emotional speech behavior of the characters of the work.

Key words: *stylistic function, imagery, emotionality, expressiveness.*

Постановка проблеми. Кожній мові властивий змінність векторів щодо відношень між формою та змістом, що виявляється в прагматиці. Необхідність вивчення відповідності формально-синтаксичної структури висловлювання комунікативним інтенціям мовця. Це риса доцільна саме окличним реченням, де семантичне наповнення та комунікативна інтенція мовця не обмежується суто формальним значенням. Оскільки, окличні речення є особливим типом висловлювання, в якому формально-семантичне значення поєднується з додатковою конотацією. Тобто, окрім певної думки, вихідної тези мовця, ці речення виражають різноманітні емоції мовця (радість, іронія, здивування, сум, гнів тощо). Водночас, маємо наголосити, що основою інтенцією мовця є саме емоційний шлейф, а архітектоніка значення речення виступає на другий план.

Аналіз досліджень. Різним аспектам і напрямкам досліджень елементів мовної структури, що виражають окличність присвячено праці І.Р. Вихованця, А. Загнітка, В. фон Гумбольдт, О. Потєбні, Є. Касієра, Е. Сепір, Б. Уорф, Ш. Баллі, В. Русанівського, А. Грищенка, Ф. де Соссюр, В. Чабаненко, В. Григор'єва, І. Грицютенко, В. Девкіна, Р. Назара, О. Мельничука, О. Богданович, І. Горобець, В. Галаган, М. Навальної, Т. Тришкіної-Аудія, тощо.

Але, незважаючи на дослідження структурно-стилістичні та функційні особливості окличних речень, в лінгвістиці досі існує багато питань, пов'язаних із вивченням природи окличних речень і їх класифікації. Специфіка окличного речення як синтаксичної одиниці створює потребу в аналізі позамовних і лінгвістичних чинників, їхньої конотації, водночас, невирішеною залишається проблема сутності емотивно-прагматичної конотації мовних одиниць, їх семантичних і функційних властивостей в окличних конструкціях різних типів. Що є підставою для розгляду різних підходів до класифікації окличних речень чи опису їх

функціональних особливостей на матеріалі сучасних письменників Вінничини. У цьому ми вбачаємо актуальність роботи.

Мета роботи – з'ясувати особливості реалізації функційно-семантичних особливостей конотації окличних речень у романі Наталки Доляк «Шикарне життя у Вупперталі».

Виклад основного матеріалу. Підтримуємо думку Г. Навчук, що основні положення лінгвістичної теорії емоцій переконують у тому, що емотивна функція мови має право на виділення й визнання її як однієї з провідних, адже емоції відіграють виключно важливу роль у процесі мовної комунікації. Дослідниця зазначає, що детальне осмислення категорії емотивності припускає, що вона охоплює одиниці різних рівнів. У мовній картині світу віддзеркалений емоційний світ людини, що проявляється в розмаїтті арсеналів лінгвістичних засобів, покликаних позначати та виражати емоції» (Навчук, 2004: 7).

На сучасному етапі розвитку лінгвістики все більш поширеною є тенденція до розгляду синтаксичних явищ не тільки у плані їх структури, але й у ключі вивчення функціонально-семантичної організації на комунікативно-прагматичному рівні. У зв'язку з такою орієнтацією виникає можливість по-новому поглянути на місце окличних речень серед інших типів речень.

За цією ознакою прості речення поділяються на повні і неповні. У повних реченнях наявні всі головні та другорядні члени, які необхідні для повного вираження думки. Вони зрозумілі й поза контекстом через завершеність своєї будови. У неповних – немає одного або більше членів речення, які встановлюються з контексту чи ситуації, або не вимагають встановлення взагалі.

Двоскладні й односкладні речення з пропущеними членами речення, поділяються на:

– *контекстуальні неповні речення* (у яких пропущений член відновлюється з контексту, а

причиною пропуску є те, що слово вже вживалося у найближчих реченнях і немає потреби його повторювати) : *– Але ж я цього не знала!* (Доляк, 2017: 340) *І воно сталося!* (Доляк, 2017: 360);

– *ситуативні неповні речення* (пропущений член відновлюється з мовленнєвої ситуації, а причиною пропуску є те, що всім учасникам розмови відомо про те, що ідеться в розмові): *– І забереши! – вхопилася я за ідею.* (Доляк, 2017: 261) *«Для роботи, а не заради розваг!» – скрикнула подумки й ляснула себе по щоках – не боляче, але наполегливо.* (Доляк, 2017: 215);

– *еліптичні речення*

Окрему групу неповних окличних речень становлять еліптичні речення, де неповнота помітна лише на рівні структури, а семантично речення не вимагає встановлення пропущеного компонента структури. Зокрема під час заміни цих речень граматично повними реципієнт не отримає нової інформації, хоча темп мовлення й має уповільнитися. Еліптичні речення представляють особливу природу та своєрідність неназваного компонента, адже вони не потребують і не мають повного відповідника.

Маємо зазначити, що продуктивним засобом експресивного синтаксису є вставні та вставлені конструкції, які мають потужний комунікативний потенціал, виступаючи як багатофункціональні компоненти. Крім функцій формального і семантичного зв'язку думок у повідомленні, саме за допомогою вставних слів, словосполучень і речень здійснюється емоційно-експресивна й модальна оцінка (Іщенко, 2005: 5).

Вставні слова та словосполучення граматично не пов'язані з реченням, оскільки між ними та не членами речення не має зв'язку узгодження, керування чи прилягання. Тому при вилученні цих конструкцій зникають ознаки конотації, а синтаксична та смислова структура принципово не порушується. Ці конструкції виконують функцію вираження емоційно-оцінного ставлення, способу оформлення думок чи повідомлення, ймовірності або неймовірності, захоплення уваги та активізації співрозмовника, внесення додаткових зауважень, пояснень і под. Зрештою, вставні конструкції, хоча і не мають граматичного зв'язку з реченням, все ще пов'язані з змістом речення та надають йому певного відтінку конотації. *Точно, Ведрано!* (Іщенко, 2005: 296). Зокрема, у романі Наталки Доляк наявні такий приклад речення з вставними конструкціями, що виражають впевненість. На відміну від вставних слів і словосполучень, які виражають суб'єктивне ставлення мовця до висловленого, вставлені конструкції, що вира-

жають зауваження та додаткові повідомлення у романі сучасної вінницької письменниці нами не були виявлені.

До експресивних засобів синтаксису в художньому тексті чи усному висловлюванні також відносять звертання, які поділяють на власне звертання та риторичні звертання за стилістично-функціональною ознакою. Власне звертання Наталка Доляк у своєму романі використовує досить активно, здебільшого для стилізації усного мовлення героїв. Вони вживаються в спонукальних і питальних реченнях або самостійно, що б побудити співрозмовника героя до відповіді чи дії. Тому вони мають комунікативну й прагматичну спрямованість.

Своєрідним експресивним різновидом звертань у романі «Шикарне життя у Вупперталі» є вокативні речення, які можуть виражати заклик, прохання чи вимогу відповіді тощо. Наприклад:

– *Порожньо, – резюмував, за хвилину вийшовши, а тоді й собі закричав. – Зельдо-о-о!* (Доляк, 2017: 43).

– *Мамо! – знеможено простогнав Алесандр, – Зельда втомилась.* (Доляк, 2017: 96).

– *Еліасе! – покликала, вийшовши до коридору* (Доляк, 2017: 198).

– *Ведрано! – спинив потік її свідомості Еліас* (Доляк, 2017: 288).

Натомість більш яскравим засобом виявлення почуттів є риторичні звертання, які мають метафоричний зміст. Від власне звертань вони відрізняються своїми функціями, метою, стилістичною зорієнтованістю й змістом. Так, герой, адресуючи ці звертання самому собі, ставить за мету виявити свій душевний стан і переживання. Звертання не змінює будову й структурну речення, хоча надає йому експресивного забарвлення, змінюючи мету чи тональність (Доляк, 2017: 13).

У контексті твору Наталки Доляк наявні риторичні звертання, що є експресивними центрами багатьох висловлювань і мають метафоричний, наприклад:

– *Боже Всевишній! – я затулила рота рукою, як зазвичай це роблять головні герої низькосортних фільмів жахів* (Доляк, 2017: 331).

– *Ой, мамцю дороженька! – схопилася я за голову* (Доляк, 2017: 311).

Як ми бачимо поширені риторичні звертання разом з іншими мовними засобами інтимізують, уточнюють текст, а також сприяють його метафоризації. Звертання до Бога и матері є поширеними в нашій культурі, тому цей синтаксичний засіб робить текст більш «живим» і близьким читачу.

Отже, за допомогою вставних та вставлених конструкцій автор може доповнити думку власними оцінками, зіставленнями чи спостереженнями. Вставленні компоненти сприяють реалізації намірів автора, поширюючи його висловлювання. А звертання використовується з метою викликати в слухача чи читача емоції та передати емоцію самого героя чи заклик до дій. Повтор одного й того самого звертання чи вживання його синонімічних виявів посилює експресію та сприймається як художньо-образний засіб. До функцій звертань належать номінативна, оцінно-характеризувальна й етикетна. Варіативність форм його вираження залежать від стосунків між мовцями, їхнього соціального статусу, ситуації спілкування.

До експресивних засобів синтаксису ми зараховуємо й еквіваленти речень, які виступають своєрідними заміниками речення. Багато дослідників не зараховують еквівалентні речення до категорії речень взагалі, через їхню не подільність на головні та другорядні члени речення, тому питання про еквіваленти речення залишається досі дискусійним. Як визначає К. Шульжук, конструкції, в яких наявні всі елементи, що вказують на двоскладність чи односкладність, можна вважати реченням, натомість ті, які не мають такої вказівки, є еквівалентами (Шульжук, 2004: 224).

Еквіваленти речення можуть мати різне морфологічне вираження, за цим критерієм вони поділяють на: 1) слова-речення, які вираженні частками; 2) модальні слова-речення; 3) вигуківі слова-речення; 4) еквіваленти речень, вираженні фразеологічними зворотами (Чабаненко, 2002: 198).

П. Дудик визначає емоційно-оцінні слова-речення як мовні утвори, що виражаються вигуками (одно-, двоскладними і т.д.), сполучниками вигуківого типу, частками та іменниками деяких значеннєвих груп: *А! О! Е! У! Ей! Ам! Ах! Ей! Ова! Чи ба! Ба! Ось як! Та ну тебе! Цур йому! Гидота! Оце життя!* та ін. (Дудик, 1973: 238).

Тобто окличних реченнях емоційність, експресивність може створюються за допомогою різноманітних методів: окличних/експресивних часток (ну й, нехай, таки, навіть, ой), вигуків (жах, ох, а, тю, фе, ого, нумо, цить) та займенників чи займенникових прислівників (який, такий, як, так та ін.): *–Ой, мамцю дороженька! – схопилася я за голову* (Доляк, 2017: 239); *–Ова! –закричала тихенько я та заховала папірець до кишені* (Доляк, 2017: 239); *А що я можу зробити? Така природа!* (Доляк, 2017: 78). Окличні частки різного походження і вигуки надають висловленому реченню певного емоційного забарвлення. У цьому випадку вираження змісту нерозривно

пов'язане з вираженням почуттів мовця, які охоплюють спонукування (наказ, заклик, прохання), різні почуття (гнів, страх, насолода) і інтелектуальні стани (від зосередженості і рішучості до здивування та сумнівів).

У контексті розглянутого нами художнього твору слова-речення найчастіше функціонують у діалогах, які авторка стилізувала під усно-розмовне мовлення. Наприклад, стверджувальні чи заперечні слова-речення:

– *Та хіба я вдома напружувалася лише на вечірніх вулицях під супровід кроків позаду себе? Аби так!* (Доляк, 2017: 5).

– *Ні! – скрикнула я* (Доляк, 2017: 100).

– *Окей! – погодилась я...* (Доляк, 2017: 188).

– *Ні! Тобто, так... – затарабанила я.* (Доляк, 2017: 248).

Аби посилити експресивне значення Наталка Доляк використовує прийом редуплікації, функція якого полягає в посиленому впливі на читача, виділенні чи підкресленні емоції:

– *Не, не! – кричав та тунав ногами.* (Доляк, 2017: 40).

– *Ага-ага!* (Доляк, 2017: 344).

– *Ні, ні! – замахала руками я.* (Доляк, 2017: 20).

«Емоційно-оцінні слова-речення – це своєрідні й важливі щодо виконуваної функції засобами літературного, переважно розмовного, синтаксису. Вони характеризують мовлення діалогічне, до того ж емоційно забарвлене, часто навіть афектоване. Вивчення цих умов розширює наші уявлення про виражальні можливості живого мовлення і, тим самим, криє в собі додатковий стимул до використання їх за певних конкретних умов спілкування» (Доляк, 2017: 15). Наприклад:

– *Йоксель-моксель!* (Доляк, 2017: 232).

– *Ой, вибачте!* (Доляк, 2017: 274).

– *Ай! – скрикнула Ведрана й відкинула тварину вбік* (Доляк, 2017: 304).

– *Ова! – закричала тихенько я та заховала папірець до кишені* (Доляк, 2017: 239).

– *Буржуазія, блін!* (Доляк, 2017: 215).

Отже, до основних функцій всіх перерахованих речень-еквівалентів можна віднести увиразнення думки, стилізацію тексту під усне мовлення, акцент і увиразнення важливих елементах тексту, передача емоцій читачеві чи слухачеві. Матеріали дослідження демонструють, що засоби експресивного синтаксису є універсальними та необхідним компонентом художнього тексту, не зважаючи на певні проблеми їх чіткого визначення. Так питання визначення слів-речень як речень є досі дискусійним.

Сучасна теорія окличного речення тісно пов'язана з емоційно-експресивним принципом творення. В основі цього принципу лежить зіставлення окличних конструкцій із неокличними, зокрема з реченнями за метою висловлювання. Ми можемо спостерігати інколи повний збіг структурної схеми та лексико-граматичного складу окличних речень і речень за метою висловлювання. Наприклад:

– *Вуппертальська підвісна дорога.* – це просто повідомлення; *Вуппертальська підвісна дорога!* (Доляк, 2017: 14) – це вже повідомлення з відтінком радості;

– *Йому треба поговорити.* – порада з відтінком турботи; *Йому треба поговорити!* – *скипіла стара хазяйка підібгавши губи й звівши брови на лоба.* (Доляк, 2017: 139) – наказ і тощо.

План оптимальної реалізації комунікативних намірів за допомогою окличних речень та їх конотації, називають комунікативно-прагматичною стратегією. В ній враховується об'єктивні та суб'єктивні фактори, умови за яких відбувається комунікація. У всіх випадках зміст висловлювання конкретизується обстановкою розмови. Кожна стратегія реалізується завдяки конкретним намірам і інтенціям автора, які реалізується через сукупність словотворчих, стилістичних, лексичних, граматичних засобів вираження конотативного значення і синтаксичних засобів вираження окличного речення (Ходаковська, 2012: 11).

На основі дослідженого матеріалу ми виявляємо деякі комунікативно-прагматичні стратегії окличних речень. Застосовуючи їх у своєму романі, Наталка Доляк сприяє реалізації емоцій-

них установок у свідомості читача, до них можна віднести співставлення себе з героєм роману, пошук подібного емоційного досвіду у своєму житті, олюднення вигаданих героїв і співпереживання їм. Деякі стратегії спонукають читача до більш емоційного сприйняття інформації та впливають на емоційно-вольовий бік його психіки. Конотація розкриває прагматичну інформацію, що відображає не предмет чи явище дійсності, а ставлення особи-представника певної соціальної групи чи мовної культури до них. Конотації в мові можуть передавати емоції, оцінку, відтінки експресії тощо.

Дослідження синтаксичних засобів вираження конотації окличних речень роману Наталки Доляк «Шикарне життя у Вупперталі», відображені в діаграмі 1 та діаграмі 2. Загальна кількість виявлених окличних речень за виконуваними функціями – 230 од. Як засвідчують наведені в діаграмі 1 результати, найпоширенішою функцією, яку виконують окличні речення є питально-окличні – 199 од., а найменш репрезентованими є оклично-розповідні.

Висновки. Отже, комунікативно-прагматичний потенціал окличних речень як художнього засобу в літературі, хоча і має певні дискусійні аспекти, є досить широким. Повнота його використання залежить від інтенції автора тексту чи повідомлення, адже окличні речення мають потужний комунікативний потенціал, виступаючи як багатофункціональні одиниці мовлення.

Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у дослідженні потенціалу окличних речень в одієтилі інших сучасних письменниць України в зіставному аспекті.

Діаграма 1. Класифікація окличних речень виконуваними функціями на матеріалі роману Наталки Доляк «Шикарне життя у Вупперталі»

Діаграма 2. Класифікація окличних речень Л.І. Мацько за предметом експресії на матеріалі роману Наталки Доляк «Шикарне життя у Вупперталі»

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вавринюк Т. Засоби експресивного синтаксису в художньому тексті. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Кривий Ріг : Вид-во КДПУ, 2013. Вип. 9. С. 222–228.
2. Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис. Київ : Либідь, 1993. 365 с.
3. Вихованець І. Р. Теоретична морфологія української мови. Київ : Пульсари, 2004. 398 с.
4. Галаган В. Емотивність, експресивність та конотація як засіб вираження оцінки. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. Філологічні науки* : зб. наук. пр. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. Вип. 80. С. 171–178.
5. Горобець І. Види співвідношень конотативного і денотативного макрокомпонентів у структурі іменників, прикметників і дієслів. *Мандрівець. Тернопіль : Києво-Могилянська академія, 2013. Вип. 5. С. 78–80.*
6. Грищенко А. П. Окличне речення. Українська мова. Енциклопедія. Київ : Українська енциклопедія, 2000. С. 400.
7. Доляк Н. Шикарне життя у Вупперталі. Видавнича група, 2017. 386 с.
8. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення: просте речення; еквівалент речення. АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. Київ : Nauk. dumka, 1973. 284с.
9. Загнітко А. П. Теоретична граматика української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк : ТОВ «ВКФ «БАО», 2011. С. 627–631.
10. Іщенко Н. Конотація в системі мови й у системі мовлення. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2005. Вип. 95 (2). С. 4–7.
11. Навальна М. І. Лексичні конотації як експресивний засіб мовлення. *Психолінгвістика*. 2014. Вип. 16. С. 127–135.
12. Навчук Г. В. Формально-синтаксичні та функціонально-семантичні особливості окличних речень у сучасній українській мові. 10.02.01. Кіровоград, 2004. 20 с.
13. Назар Р. М. Окличні речення та риторичні питання як один із ступенів вияву емоційності репортажу. *Sword*. 18–30, March 2014. URL: <http://sword.com.ua/konfer34/493.pdf>
14. Тришкіна-Аудія Т. В. Структура, семантика і прагматика окличних речень у сучасній французькій мові: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.05. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2001. 21 с.
15. Ходаковська Н. Г. Стилистичні конотації та їх мовна характеристика. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського національного лінгвістичного університету. Сер. Філологія, педагогіка, психологія* : зб. наук. пр. Київ : 2012. Вип. 24. С. 33–38.
16. Чабаненко В. А. Стилистика експресивних засобів української мови : монографія. Запоріжжя : ЗДУ, 2002. 351 с.
17. Шулжук К. Ф. Синтаксис української мови. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

REFERENCES

1. Vavryniuk T. Zasoby ekspresyvnogo syntaksysu v khudozhnomu teksti. Filolohichni studii [Philological studies]. *Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Kryvyi Rih : Vyd-vo KDPU, 2013. Vyp. 9. S. 222–228. [in Ukrainian].
2. Vykhovanets I. R. Hramatyka ukrainskoi movy. Syntaksys. [Grammar of the Ukrainian language. Syntax]. Kyiv : Lybid, 1993. 365 s. [in Ukrainian].
3. Vykhovanets I. R. Teoretychna morfolohiia ukrainskoi movy [Theoretical morphology of the Ukrainian language]. Kyiv : Pulsary, 2004. 398 s. [in Ukrainian].
4. Halahan V. Emotyvnist, ekspresyvnist ta konotatsiia yak zasib vyrazhennia otsinky [Emotionality, expressiveness and connotation as a means of expressing evaluation]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Ser. Filolohichni nauky* : zb. nauk. pr. Kirovohrad: RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2008. Vyp. 80. S. 171–178. [in Ukrainian].
5. Horobets I. Vyd spivvidnoshen konotatyvnoho i denotatyvnoho makrokomponentiv u strukturi imennykiv, prykmetnykiv i diiesliv [Types of ratios of connotative and denotative macrocomponents in the structure of nouns, adjectives and verbs]. *Mandrivets: Ternopil : Kyievo-Mohylianska akademiia*, 2013. Vyp. 5. S. 78–80. [in Ukrainian].
6. Hryshchenko A. P. Oklychne rechennia [Exclamatory sentence]. *Ukrainska mova. Entsyklopediia*. Kyiv : Ukrainska entsyklopediia, 2000. S. 400. [in Ukrainian].
7. Doliak N. Shykarne zhyttia u Vuppertali [Luxurious life in Wuppertal]. Vydavnycha hrupa, 2017. 386 s.
8. Dudyk P. S. Syntaksys suchasnoho ukrainskoho rozmovnoho literaturnoho movlennia: proste rechennia; ekvivalent rechennia [Syntax of modern Ukrainian colloquial literary speech: simple sentence; the equivalent of a sentence]. AN URSSR, In-t movoznav. Im. O. O. Potebni. Kyiv : Nauk. dumka, 1973. 284 s. [in Ukrainian].
9. Zahnitko A. P. Teoretychna hramatyka ukrainskoi movy. Morfolohiia. Syntaksys [Theoretical grammar of the Ukrainian language. Morphology. Syntax]. Donetsk : TOV «VKF «BAO», 2011. С. 627–631. [in Ukrainian].
10. Ishchenko N. Konotatsiia v systemi movy u systemi movlennia [Connotation in the language system and in the speech system]. *Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka*. Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2005. Vyp. 95 (2). S. 4–7. [in Ukrainian].
11. Navalna M. I. Leksychni konotatsii yak ekspresyvnyi zasib movlennia [Lexical connotations as an expressive means of speech]. *Psykholynhvystyka*. 2014. Vyp. 16. S. 127–135. [in Ukrainian].
12. Navchuk H. V. Formalno-syntaksychni ta funktsionalno-semantychni osoblyvosti oklychnykh rechen u suchasni ukrainskii movi [Formal-syntactic and functional-semantic features of exclamatory sentences in the modern Ukrainian language]. 10.02.01. Kirovohrad, 2004. 20 s. [in Ukrainian].

13. Nazar R. M. Oklychni rechennia ta rytorychni pytannia yak odyz iz stupeniv vyjavu emotsiinosti reportazhu [Exclamatory sentences and rhetorical questions as one of the degrees of expression of emotionality in the report]. *Sword*. 18–30, March 2014. URL: <http://sword.com.ua/konfer34/493.pdf> [in Ukrainian].
14. Tryshkina-Audia T. V. Struktura, semantyka i prahmatyka oklychnykh rechen u suchasnyy frantsuzkii movi [Structure, semantics and pragmatics of exclamatory sentences in modern French] : avtoref. dys. kand. filol. nauk : 10.02.05. Kyivskyyi natsionalnyi un-t im. Tarasa Shevchenka. Kyiv, 2001. 21 s. [in Ukrainian].
15. Khodakovska N. H. Stylistychni konotatsii ta yikh movna kharakterystyka [Stylistic connotations and their linguistic characteristics]. *Naukovyi visnyk kafedry YuNESKO Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. Ser. Filolohiia, pedahohika, psykholohiia* : zb. nauk. pr. Kyiv : 2012. Vyp. 24. S. 33–38. [in Ukrainian].
16. Chabanenko V.A. Stylistyka ekspresyvnykh zasobiv ukrainskoi movy [Stylistics of expressive means of the Ukrainian language] : monohrafiia. Zaporizhzhia : ZDU, 2002. 351 s. [in Ukrainian].
17. Shulzhuk K.F. Syntaksys ukrainskoi movy [Syntax of the Ukrainian language]: Kyiv : Vydavnychi tseñtr «Akademiiia», 2004. 408 s. [in Ukrainian].